

contextes islamiques (Paris 2002; Ar. trc. Hâşim Sâlih, *Me'ârik min eclî'l-ense-ne fi's-siyâkâtî'l-İslâmiyye*, Beyrut 2001); *Histoire de l'Islam et des musulmans en France du moyen âge à nos jours* (Paris 2006); *Humanisme et Islam, combat et proposition* (Paris 2005; Ar. trc. Mahmûd Azb, *el-Ensene ve'l-İslâm: medhal târîhî nakdî*, Beyrut 2010); *L'ABC de l'Islam. Pour sortir des clôtures dogmatiques* (Paris 2007; Hâşim Sâlih kitabın ilk kısmını *el-Hevâmil ve's-şevâmil havle'l-İslâmî'l-mu'âşır* [Beyrut 2010]; ikinci kısmını *Tahrîrû'l-va'yi'l-İslâmî* [Beyrut 2011] adıyla Arapça'ya çevirmiştir); *La question éthique et juridique dans la pensée islamique* (Paris 2010). **İngilizce:** *Rethinking Islam Today* (Washington 1987); *The Concept of Revelation: From Ahl al-Kitâb to the Societies of the Book-book* (California 1988); *The Unthought in Contemporary Islamic Thought* (London 2002, eser genişletilerek yeniden yayımlanmıştır: *Islam: To Reform or to Subvert* [London 2006]). **Arapça:** *Târîhiyyetü'l-fikrî'l-'Arabî el-İslâmî* (trc. Hâşim Sâlih, *Pour une critique de la raison islamique*'teki bazı makalelerle diğer bazı makalelerin tercümesi, Beyrut 1986); *el-Fikrû'l-İslâmî: Kıra'e 'ilmiyye* (trc. Hâşim Sâlih, Beyrut 1987); *el-İslâm, Ürûbbâ, el-Ğarb: Rihânâtü'l-ma'nâ ve irâdâtü'l-heymene* (trc. Hâşim Sâlih, Beyrut 1995; Arkoun-Bolkestein, *Islam en de democratie: en ontmoeting*'in [Amsterdam 1994] tercümesi); *Min Fayşali't-tefrika ilâ Faşli'l-makâl: Eyne hüve'l-fikrû'l-İslâmî el-mu'âşır* (trc. Hâşim Sâlih, Beyrut 1993); *Kađâyâ fi nakdî'l-'aklî'd-dinî: Keyfe nefhem el-İslâm el-yevm* (trc. Hâşim Sâlih, Beyrut 1998); *el-Fikrû'l-uşûlî ve'stihâletü'l-te'sîl* (trc. Hâşim Sâlih, Beyrut 1999); *Naħve târîhin muķâren li'l-edyanî't-tevhîdiyye* (trc. Hâşim Sâlih, Beyrut 2011) (bunların dışında ortak yazarlı pek çok çalışması ve İbn Miskeveyh'ten çeşitli neşir ve tercümeleri bulunan Arkoun'un eserlerinin listesi için bk. Dubois, LX [2013], s. 474-515).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Erkûn (Arkoun), *el-İslâm, el-ems ve'l-ğad* (trc. Ali el-Mukalled), Beyrut 1983, s. 171; a.mlf., *el-Fikrû'l-'Arabî* (trc. Âdil el-Avvâ), Beyrut 1985, s. 13, 21; a.mlf., *el-İslâm, el-aħlâk ve's-siyâse* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1990, s. 54, 176; a.mlf., “el-İslâm ve'l-ħadâse” (trc. Hâşim Sâlih), *el-İslâm ve'l-ħadâse*, London 1990, s. 321-365; a.mlf., *Mine'l-ictihâd ilâ nakdî'l-'aklî'l-İslâmî* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1991, s. 16; a.mlf., *el-Fikrû'l-İslâmî: Nakd ve ictihâd* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1992, s. 9, 81, 88, 326-327;

a.mlf., *el-'Almene ve'd-dîn: el-İslâm, el-Mesihîyye, el-Ğarb* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1993, s. 27; a.mlf., *Min Fayşali't-tefrika ilâ Faşli'l-makâl: Eyne hüve'l-fikrû'l-İslâmî el-mu'âşır* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1993, s. 15, 52, 55, 59, 62, 83, 93; a.mlf., *Rethinking Islam: Common Questions, Uncommon Answers* (trc. R. D. Lee), Oxford 1994, s. 15; a.mlf., *el-İslâm, Ürûbbâ, el-Ğarb: Rihânâtü'l-ma'nâ ve irâdâtü'l-heymene* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1995, s. 12, 31, 56, 66-67, 76, 183; a.mlf., “İslâmî Düşüncede Otorite Kavramı: Lâ hukme illâ lillâh”, *İslâm'da Siyaset Düşüncesi: Derleme* (trc. Kazım Güleçyüz), İstanbul 1995, s. 47-73; a.mlf., *Kur'an Okumaları* (trc. Ahmet Zeki Ünal), İstanbul 1995, s. 48; a.mlf., *Târîhiyyetü'l-fikrî'l-'Arabî el-İslâmî* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1996, s. 40, 44, 210-211, 289, 299; a.mlf., *el-Fikrû'l-İslâmî: Kıra'e 'ilmiyye* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1996, s. 17-18, 25, 72-73, 138; a.mlf., *İslâm Üzerine Düşünceler* (trc. Hakan Yücel), İstanbul 1999, s. 7, 51; a.mlf., “Naħve takyîm ve istilhâm cedideyn li'l-fikrî'l-İslâmî” (trc. Hâşim Sâlih), *el-Fikrû'l-'Arabî el-mu'âşır*, sy. 29, Beyrut 1983, s. 39-45; a.mlf., “İfâdetü'l-İtibâr ile'l-fikrî'd-dînî I-II” (trc. ve röportaj: Hâşim Sâlih), *el-Kermil*, sy. 34-35, Kahire 1989-90, s. 22, 36; a.mlf., “el-Harekâtü'l-İslâmiyye (kıra'e evveliyeye)” (trc. Hâşim Sâlih), *el-Vaħde*, sy. 96, Paris 1992, s. 7-16; a.mlf., “Uygulamalı İslâmoloji” (trc. Mete Çamdereli), *Tezkire*, sy. 11-12, Ankara 1997, s. 57-58; Hâşim Sâlih, “et-Terceme ve'l-fulûmü'l-insâniyye: Muhammed Erkûn nemûzecen”, Muhammed Erkûn, *Min Fayşali't-tefrika ilâ Faşli'l-makâl: Eyne hüve'l-fikrû'l-İslâmî el-mu'âşır* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1993, s. 1-17; a.mlf., “İzâhât ve rûdûd”, a.e., s. 19-36; a.mlf., “et-Terceme ve müstakbelü'l-fikrî'l-'Arabî”, Muhammed Erkûn, *el-İslâm, Ürûbbâ, el-Ğarb: Rihânâtü'l-ma'nâ ve irâdâtü'l-heymene* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1995, s. 221-253; a.mlf., “Beyne mefhumî'l-ursûzuksiyeye ve'l-'akliyye ed-duğmâ'iyye”, Muhammed Erkûn, *el-Fikrû'l-İslâmî: Kıra'e 'ilmiyye* (trc. Hâşim Sâlih), Beyrut 1996, s. 5-16; a.mlf., “Cevle fi fikrî Muhammed Erkûn: Naħve erkiyûlûcyâ cezriyye li'l-fikrî'l-İslâmî” (röportaj: Hâşim Sâlih), *el-Ma'rif*, sy. 216, Şam 1980, s. 62-85; a.mlf., “Muhammed Erkûn ve mükevvinâtü'l-'aklî'l-İslâmî el-klâsîkî”, *el-Vaħde*, sy. 3, Paris 1984, s. 123-130; Ahmet Zeki Ünal, “Çağdaş Kur'an Yorumunda Arkoun ve Garaudy”, 2. *Kur'an Sempozyumu, Tebliğler, Müzakereler* (haz. Mehmet Akif Ersin v.dğr.), Ankara 1996, s. 325-335; Faysal Osman İsmâil Vezûz, *el-'Almene fi fikrî Muhammed Erkûn* (yüksek lisans tezi, 1996), Câmîatü'l-Ürdüniyye, s. 2, 14; R. D. Lee, *Overcoming Tradition and Modernity: The Search for Islamic Authenticity*, New York 1997, s. 7, 8, 146; J. M. Armajani, *Islamic Thought in the West* (doktora tezi, 1999), University of California, s. 446-451; Fethi Ahmet Polat, *Çağdaş İslâm Düşüncesinde Kur'an'a Yaklaşımlar*, İstanbul 2009, s. 55-57; Muhammed Beriş, “Tehâfütü'l-istişrâķi'l-'Arabî: Baħş nakdî fi fikrî ve intâci'd-Duktûr Muhammed Erkûn”, *el-Hüdâ*, sy. 13-18, Fas 1986-87, s. 23; O. Dubois, “Contribution à une bibliographie de Mohammed Arkoun”, *Arabica*, LX, Leiden 2013, s. 473-515.

FETHİ AHMET POLAT

ARNALDEZ, Roger
(1911-2006)

Fransız şarkiyatçısı.

13 Eylül 1911'de Paris'te doğdu. Lycée Louis Le Grand'da okudu. Burada Marcel Bernes adlı öğretmeninin yönlendirmesi üzerine felsefeye ilgi duymaya başladı. Lise yıllarında varoluşçu filozof Gabriel Marcel'in çevresine girmeye çalıştı. Peder Dehaut diye andığı bir Dominiken rahibinin teşvikiyle Tomizm ile tanıştı. İbrânice'yle ilgilendi. Hemen hemen aynı yıllarda İskenderiyeli Philon ile meşgul olmaya başladı; Philon'a olan ilgisi bir ömür boyu devam etti. Philon'un bütün eserlerinin tahkiki neşri ve Fransızca tercümelerinin hazırlanmasında nâşir ve müellif sıfatıyla önemli rol üstlendi. Üniversitede felsefe ve edebiyat okudu. Bu dönemde meşhur Fransız oryantalisti Louis Massig-non ile tanıştı. Üniversiteyi bitirince felsefe öğretmeni olarak önce Mont-de-Marsan Lisesi'ne (1937-1938), ardından Kahire'deki Fransız Lisesi'ne (1938-1939) tayin edildi. Paris'te tatilde bulunduğu sırada II. Dünya Savaşı başlayınca askere alınarak cepheye gönderildi; 1940'ta esir düştü ve Doğu Prusya'daki bir esir kampına gönderildi; savaşın bittiği 1945 yılına kadar burada kaldı. Kampta bulunanların önemli bir kısmı akademisyen olduğu için kampı entelektüel bir ortam haline getirdiler, birbirlerinin yetişmesine katkıda bulundular. Arnalde, kampda bir taraftan felsefe dersleri verirken bir taraftan da diğer esirlerin derslerini dinledi ve ilmî birikimini geliştirdi.

1945'te Kahire'ye dönerek öğretmenlik görevini sürdüren Arnalde lisede bir yıl müdür yardımcılığı yaptıktan sonra Fransız kültür ataşeliğine getirildi. O dönemde Mısır'da Eğitim bakanı olan Tâhâ Hüseyin ile tanışması hayatının akışını değiştirdi; onun sayesinde Aynişems Üniversitesi'ne

Roger Arnalde

felsefe hocası olarak tayin edildi ve bu görevi 1955 yılına kadar devam etti. Kahire'de yine Tâhâ Hüseyin'in yönlendirmesiyle *Grammaire et théologie chez Ibn Hazm de Cordoue* adlı bir doktora tezi hazırladı. Tezini 1955'te Sorbonne Üniversitesi'nde savundu. 1955-1956'da Bordeaux Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Medeniyeti Bölümü'nde ve Hukuk Fakültesi'nde İslâm hukuku okuttu. Ardından Lyon Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesindeki İslâm Felsefesi ve Medeniyeti Bölümü'ne geçerek 1956-1969 yılları arasında burada ders verdi. İskenderiyeli Philon'un eserlerinin neşir faaliyetine katıldı. Daha sonra Sorbonne Üniversitesi Edebiyat ve Beşerî Bilimler Fakültesi'ne tayin edildi, bu fakültede 1978 yılında emekli oluncaya kadar İslâm felsefesi ve medeniyeti dersleri okuttu. Emeklilikten sonra da öğrenciler ile irtibatını sürdürdü. Şubat 1986'da Ahlâk ve Siyaset Bilimleri Akademisi'nin felsefe kısmına üye seçildi ve 1997'de kurumun başkanlığına getirildi. 7 Nisan 2006'da Paris'te öldü. Arnaldez, Belçika Kraliyet Akademisi'nin üyesi ve Kahire'deki Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye'nin muhabir üyesiydi. Türkiye, Mısır, Afganistan, Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Cezayir, Pakistan gibi ülkelerde ilmi toplantılara katılarak bildiri sunmuş, aralarında *Revue du monde musulman*'ın da bulunduğu dergilerin danışma ve redaksiyon kurullarında görev almıştır. Başta Türkiye olmak üzere İslâm dünyasından çok sayıda öğrencinin doktora tez danışmanlığını yapmıştır (yönettiği tezlerin listesi için bk. <http://alkindi.ideo-cairo.org/controller.php?action=SearchRequest>, erişim: 14.11.2014).

Arnaldez, felsefe öğrenimi görmüş inançlı bir hristiyan şarkiyatçı olarak İslâm düşüncesiyle ilgilenirken aynı zamanda Vatikan'ın İslâm konusunda danışmanlığını yapmıştır. Doktora çalışması bu konuda neşredilmiş önemli eserlerdendir. Akademik hayatının ilk yıllarında İslâm medeniyetinde dil ile düşünce arasındaki irtibatla ilgili konulara yönelmiş, başta İbn Hazm olmak üzere Fârâbî, Ebû'l-Berekât el-Bağdâdî, İbn Rüşd ve Fahreddin er-Râzî hakkında çalışmalar yapmış; İslâm, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed ve Hz. İsa'ya dair kitaplar yazmıştır. Eserlerinin önemli bir kısmında İslâmiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik arasında mukayeseler yer almaktadır. Kendisinin de ifade ettiği gibi çalışmalarında Massignon'un yolunu takip

etmiş, İslâm düşüncesinde tasavvufa ve bilhassa Hallâc-ı Mansûr'a özel ilgi göstermiştir. Bu ilginin arka planında, İslâm ile Hristiyanlık ve Yahudilik arasındaki benzerlikleri tarihî bakımdan Hristiyanlık'la irtibatlı şekilde temellendirme düşüncesinin bulunduğu söylenebilir.

Son eserlerinden olan *L'homme selon le Coran*'a yazdığı önsözde (s. 7-8) Arnaldez hem bu çalışmada hem diğer çalışmalarında uyguladığı yöntem hakkında bilgi verir. Bu yöntem, özellikle son zamanlarda İslâm ve müslümanlar hakkında belirli bir imaj oluşturmayı hedefleyen, büyük bir kısmı retorik, siyasî ve gazetecilik faaliyetlerinin bir neticesi olan eserlere karşı klasik oryantalizmin yaklaşımı sayılabilecek, metinlere bağlı kalıp metinlerde ifade edileni yeni bir yoruma tâbi tutmadan alışlageldiği şekilde inşa etmenin bir formu olarak nitelendirilebilir. Buna göre bir şarkiyatçı İslâm ile meşgul olurken metinle şahsî bir irtibat kurabilir ve bundan dolayı şahsî irtibatını gösteren bir reaksiyon içinde bulunabilir. Bu da araştırmacının üzerinde durduğu metinlerin mahiyeti gereği ortaya çıkar. Ancak bu durum ona metinleri istediği gibi yorumlama yetkisi vermez. Meselâ araştırmacı Kur'an'la meşgul olurken âyetleri modern dil biliminin, Sâmi filolojisinin veya tarihsel eleştirinin verilerini kullanarak tercüme etmekten uzak durmalıdır. Eğer o, kendi bilimsel yöntemiyle âyetlere daha önce hiçbir müslüman müfessirin yüklediği mânaları yüklerse bir İslâmolog'dan bekleneni yapmamış olur.

Eserleri. Telif: *Grammaire et théologie chez Ibn Hazm de Cordoue: Essai sur la structure et les conditions de la pensée musulmane* (Paris 1956, 1981); *La médecine arabe: Aquatintes de Mario Avati* (Paris 1960); *Hallâj ou la religion de la croix* (Paris 1964; Abdülhüseyin Meydeke tarafından *Mezheb-i Hallâc* adıyla Farsça'ya tercüme edilmiştir [Tebriz 1347/1968]); *Mahomet ou la prédication prophétique* (Paris 1970, 1975; Alger 1979); *Jésus: fils de Marie, prophète de l'Islam* (Paris 1980; Kur'an-ı Kerim'e ve tefsirlere göre Hz. İsa'nın ele alındığı bir eserdir); *le Coran: guide de lecture* (Paris 1983); *Trois messagers pour un seul dieu* (Paris 1983, 1991; Vedî Mübârek tarafından *Rusul selâse li-ilâhin vâhid* adıyla Arapça'ya çevrilmiştir [Beyrut-Paris 1988]); *Les grands siècles de Bagdâd* (Alger 1985); *İbn el-Arabi ve*

Fahreddin el-Razi'nin Düşüncesinde İlâhî "Ben" ile Beşerî "Ben" (trc. İsmail Yakıt, İstanbul 1985; Arnaldez'in "Le moi divin dans la pensée d'Ibn Arabi" [*Mélanges offerts à Henry Corbin*, ed. Seyyed Hossein Nasr, Teheran 1977, s. 219-236] ve "Le moi divin et le moi humain d'après le commandement coranique de Fahr Al-Din al-Râzi", *St.I*, XXXVI [1972], s. 71-97 başlıklı makalelerinin tercümesidir); *Aspects de la pensée musulmane* (Paris 1987; Arnaldez'in 1955-1982 yılları arasında İslâm düşüncesine dair yayımladığı yirmi bir makaleden derlenmiştir); *l'Islâm* (Paris 1988); *Jésus dans la pensée musulmane* (Paris 1988); *Réflexions chrétiennes sur les mystiques musulmans* (Paris 1989); *À la croisée des trois monothéismes: une communauté de pensée au moyen âge* (Paris 1993); *Averroès: un rationaliste en Islâm* (Paris 1998; Arnaldez'in *Studia Islamica*'da çıkan yazısı ile "La pensée religieuse d'Averroès", *St.I*, VII, 1957, s. 99-114; VIII, 1957, s. 15-28, *Encyclopaedia of Islam* için yazdığı maddenin "İbn Rushd", *EP* [İng.], III, 909-920 genişletilmiş şekli olup David Streight tarafından *Averroes: a Rationalist in Islâm* başlığıyla İngilizce'ye tercüme edilmiştir [Notre Dame, Indiana 2000]); *Révolte contre Jéhovah: Essai sur l'originalité de la révélation chrétienne* (Paris 1998); *Chesterton: un penseur pour notre temps* (Paris 2001); *Fakhr al-Din Al Râzi: commentateur du Coran et philosophe* (Paris 2002); *L'homme selon le Coran* (Paris 2002); *Les religions face à l'oecuménisme* (Paris 2003); *Les sciences coraniques: grammaire, droit, théologie et mystique* (Paris 2005; Arnaldez hayatının sonlarına doğru neşrettiği bu eserinde dil bilimleri, hukuk, kelâm, felsefe ve tasavvuf alanında yazdığı makaleleri derlemiş, bu makalelerinde Hristiyanlık ve Grek düşüncesinin pek çok alanda İslâmiyet üzerindeki etkilerini göstermeye çalışmıştır).

Tercüme ve Neşir. 1. Philon d'Alexandrie, *De opificio mundi* (Paris 1961). Roger Arnaldez'in en önemli çalışmalarından biridir. İskenderiyeli Philon'un eserlerinin tercüme ve neşir faaliyetlerine hem editör hem mütercim olarak katılan Arnaldez, 1961-1992 yıllarında otuz altı cilt halinde yayımlanan serinin I. cildi olan bu eseri tercüme etmiş, ayrıca seriye genel bir giriş yazmıştır. Bu seriden çevirdiği diğer ciltler şunlardır: *De virtutibus* (Paris 1962, A.-M. Vêrilhac, M.-R. Servel ve P. Delobre ile birlikte); *De mutatione*

nominum (Paris 1964); *De vita Mosis* I-II (Paris 1967, C. Mondésert, J. Pouilloux ve P. Savinel ile birlikte); *De aeternitate mundi* (Paris 1969, J. Pouilloux ile birlikte); *De posteritate Caini* (Paris 1972). 2. *La science antique et médiévale des origines à 1450* (Paris 1957, 1966, 1994, René Taton ile birlikte). 3. *La cité inique, recit philosophique*. Muhammed Kâmil Hüseyin'in *Ḳarye zâlime* adlı eserinin çevirisidir (Paris 1973). 4. *Le petit livre du salut*. İbn Miskeveyh'in *el-Fevzû'l-aşgar* adlı eserinin tercümesi olup eserin Sâlih Uzeyme tarafından yapılan tahkikli neşriyle birlikte yayımlanmıştır (Tunus 1987).

Makale. Arnaldez, İslâm düşüncesi ve düşünürleri, Kur'ân-ı Kerîm, Hristiyanlık, hristiyan düşünürler ve dinler arası diyalog gibi konularda çok sayıda makale ve ansiklopedi maddesi yazmıştır (İslâmiyet ve İslâm âlimleri hakkında yazdıklarının geniş bir listesi için bk. *Bibliography of Islamic Philosophy: Alphabetical list of Publications*, ed. Hans Daiber, Leiden 1999, I, 80-84). Makalelerinden bazıları şunlardır: "Sciences et philosophie dans la civilisation de Bagdad sous les premiers abbassides" (*Arabica: Bağdād* [1962], IX/3, s. 357-373); "İslâm'da Felsefî Düşünce Nasıl Kötürümleşti" (trc. Ahmet Aslan, *DTCFD*, XXVIII/1-2 [1974], s. 231-241); "Dialogue Islamo-Chrétien et sensibilités religieuses" (*Islamochristiana*, [Rome 1977], III, 107-175); "L'image du prophète Muhammad dans la culture française" (*Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985, s. 45-61); "Les éléments bibliques du Coran comme sources de la théologie et de la mystiques musulmanes" (*Aspects de la foi de l'İslâm* içinde, ed. Jacques Berg v.d.gr., Bruxelles 1985, s. 29-55); "Renan et l'İslâm" (*Revue philosophique de la France et de l'étranger* [Octobre-Décembre 1987], sy. 177/4, s. 387-401); "L'histoire de la pensée grecque vue par les historiographes arabes" (*Bulletin de l'Académie royale de Belgique. Classe des lettres et des sciences morales et politiques*, sy. 75/3-4 [1989], s. 111-125).

BİBLİYOGRAFYA :

Roger Arnaldez, *Averroes: A Rationalist in Islam* (trc. D. Streight), Notre Dame 2000, s. 157; a.mlf., *L'homme selon le Coran*, Paris 2002, s. 7-8; H. Daiber, *Bibliography of Islamic Philosophy*, Leiden-Boston 1999, I, 80-84; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'i'l-müsteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 93; M. Borrmans, "Arnaldez, Roger [Paris, 1911 - Paris, 2006]", *Dictionnaire des orientalistes de langue française* (ed. F. Pouillon), Paris 2008, s. 28-29; a.mlf., "In Memoriam Roger

Arnaldez", *Islamochristiana*, XXXII, Roma 2006, s. 1-8; R. Morelon, "In Memoriam Professor Roger Arnaldez (1911-2006)", *MIDEO*, XXVII (2008), s. 425-428; C. Delsol, "Notice sur la vie et les travaux de Roger Arnaldez, 1911-2006", http://www.asmp.fr/travaux/notices/arnaldez_delsol.htm (erişim: 14.11.2014).

TAHSİN GÖRGÜN

ARSLAN b. YÂKUB

(bk. ŞEYH ARSLAN).

ARSOY, Mustafa Yesâri Âsım

(1896-1992)

Bestekâr, hânende.

6 Ağustos 1896'da günümüzde Kuzey Yunanistan sınırları içerisinde bulunan Drama şehrinde doğdu. Babası Osmanlı fetihleri sırasında Konya'dan Rumeli'ye göç eden, aynı zamanda Konyar da denilen göçmenlerden şeyh Ömer Efendi'nin torunu Berkofçalı Ömer Lutfi Efendi'dir. Ömer Lutfi Efendi, Doksanüç Harbi başlayınca (1877) Berkofça'dan ayrılarak Makedonya bölgesindeki Drama'ya yerleşmiş ve Zübeyde Hanım'la evlenmiştir. Mustafa Âsım bu evlilikten doğan sekiz çocuğun altıncısıdır. Doğum tarihi kendi ifadesine göre 1896 ise de çeşitli yayınlarda 1896-1900 yılları arasında değişen tarihlere rastlanmaktadır. Drama'da üç yıllık Nazîfî Mektebi'nin ardından Beykonağı Rüşdiyesi'ni ve yatılı okuduğu Yeni İdâdî'yi bitiren Mustafa Âsım idâdî yıllarında okulda vakit ezanlarını okumuş, aynı zamanda mahalle camiinde müezzinlik yapmıştır. 1912'de Balkan Harbi'nin başlamasıyla düşmanın işgalinden birkaç gün önce aile Drama'yı terkedip gemiyle önce Çanakkale'ye, daha sonra İstanbul'a gitti, ardından Adapazarı'na yerleşti. Sekiz yıl Adapazarı'nda oturan aile, Millî Mücadele sırasında 1920'de millî kuvvetlerin Adapazarı'na gelip otellerine yerleşmesi üzerine İstanbul'a göç ederek Fatih semtinde oturmaya başladı. Bu arada Adapazarı'nda iken Geyve civarında Çerkez Ethem kuvvetlerine katılan Mustafa Âsım 1917'de Antalya'da Millî İstihbarat Teşkilâtı adına Lloyd Triestino adlı bir İtalyan gemi firmasında acente kâtipliği yaptı. Ailesinin İstanbul'a yerleşmesi üzerine 1921'de İstanbul'a döndü ve 1923'te İzmit'te maliye memuru olarak çalışmaya başladı. Bu yıllarda bestekâr Fehmi Tokay'la tanıştı ve Zeki Ârif Ataergin ile görüştü. Tekrar İstanbul'a döndüğünde altı ay kadar Galata Gümrüğü'nde bir komisyoncunun yanında çalıştı, bir ara avukat kâtipliği yaptı.

1930'da Colombia müzik şirketiyle anlaşarak pek çok eseri plağa okudu, anlaşma otuz üç yıl devam etti. İlk plaklarında annesi tarafından gelen Büyük Türkoğulları lakabı dolayısıyla ismi Mustafa Âsım Türkoğlu diye kaydedildi, 1934'te çıkan Soyadı Kanunu ile aile Arsoy soyadını aldı. Solak olduğu ve udu sol elle çaldığı için "Yesâri" lakabıyla anıldı. Bu yıllarda eserlerinin başta kendisi olmak üzere Müzeyyen Senar, Safiye Ayla, Münir Nurettin Selçuk gibi ünlü ses sanatçıları tarafından taş plaklara okunması onun yurt içinde ve yurt dışında şöhret bulmasını sağladı. 1933'te bilirkişi olarak bir heyetle birlikte Yunanistan'a, 1938'de Batı müziği bilgisini iletirmek ve çok sevdiği çigan müziğini yerinde dinlemek amacıyla Bükreş'e gitti, burada üç ay kaldı. 1949'da Zehra Altuğ'la yaptığı evliliği beş yıl sürdü. 1954-1955'te ve 1958'de kısa süre İstanbul Radyosu'nda stajyer ses sanatçısı hocası olarak çalıştı. 1975'te İzmir Radyosu'nda yine stajyerlere üslup dersleri verdi. 1977'de elli yıllık gönül bağı olan Suzan Hanım'la evlendi ve bundan sonraki hayatını Erenköy'deki evinde öğrencilerine ders vermekle geçirdi. 1991'de devlet sanatçısı unvanını aldı. 18 Ocak 1992 tarihinde vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığı'nda defnedildi. İsmail Hakkı Özkan'ın onun vefatına düşürdüğü ta'miyeli tarih beyti şöyledir: "Rahmet'le üç 'hû' sesi geldi gece Hak'tan / Allah diye secde ederek göçtü Yesâri" (1412). Otuz sekiz yıldır yanından hemen hiç ayrılmayan, mânevî evlâdı kabul ettiği Bülent Gündem, Dârü'lilham Yesâri Âsım Arsoy'u Yaşatma Derneği adıyla bir dernek kurmuş ve Âsım Arsoy'un vefatına tekabül eden her beş yılda bir anma konserleri düzenlemiştir. Ayrıca Bülent Gündem, İsmail Hakkı Özkan, Fatih Salgar ve Osman Nuri Özpekel dört yıl süren bir çalışma sonucu Yesâri Âsım hakkında bir kitap yayımlamıştır (bk. bibl.).

Yesâri Âsım Arsoy bestekârlığı ve ses icracılığının yanı sıra şairliğiyle de tanınmış, son dönemin üslup sahibi birkaç

Mustafa Yesâri
Âsım Arsoy